

जम्मू-कश्मीरे आतङ्कवादिभिः एकः पूर्वग्रामप्रधानः गोलिकाभिः निहतः

गतदिवसे जम्मू-कश्मीरस्य शोपियान्-अनन्तनाग-मण्डलयोः आतङ्कवादिभिः एकः पूर्वग्रामप्रधानः गोलिकाभिः निहतः, एकश्च जयपुरतः भ्रमणार्थमागतः दम्पतिः व्रणितः। प्रथमा घटना शोपियांनगरे अभवत्, यत्र आतङ्कवादिनः पूर्वग्रामप्रधानस्य एजाजशेखस्य उपरि अन्धविवेकीरूपेण गोलिकाप्रहारं कृतवन्तः। श्रीमतः शेखस्य चिकित्सालये एव मृत्युः अभवत्। अनन्तनाग-मण्डले च आतङ्कवादिनः जयपुरतः आगतौ द्वौ जनौ गोलिकाभिः घातितवन्तः, यौ हि गभीरपरिस्थितौ चिकित्सालयं प्रवेशितौ। एतयोः घटनयोः अनन्तरं सम्पूर्णं क्षेत्रं मेखलीकृत्य अन्वेषणं क्रियते। अनन्तनाग-राजौरी-संसदीयक्षेत्रे नैर्वाचनिकप्रचारः प्रचलति। श्वः बारामुलाक्षेत्रे मतदानं भविष्यति।

ऋतुविज्ञानविभागः - आगामिदिनत्रयपर्यन्तं देशस्य दक्षिणभागे प्रचण्डवृष्टिः भविष्यति

ऋतु विज्ञान-विभागेन आगामिदिनत्रयपर्यन्तं देशस्य दक्षिणभागे प्रचण्डवृष्टिः भविष्यतीति पूर्वानुमानं कृतमस्ति। दक्षिणप्रायद्वीपीयक्षेत्रेषु आगामिषु पञ्च (५) दिवसेषु अपि अत्यधिकवृष्टिः भवितुं शक्नोति। अस्य मासस्य एकविंशतिः दिनाङ्कपर्यन्तं तमिलनाडु-केरल-प्रदेशयोः कतिपय-स्थानेषु अधिकवृष्टिः भवितुमर्हति। आगामिषु अष्टचत्वारिंशत् (४८) होरासु दक्षिण-अण्डमान-सागरं, दक्षिणपूर्व-बङ्ग-खातेः, कतिपय-द्वीपानां च भागं प्रति वर्षर्तः आगमनस्य सम्भावना अस्ति। केरलस्य पत्तनमथिट्टा, कोट्टायम्, इडुक्की, मलप्पुरम् जनपदेषु अद्य काषाय सञ्चैतना प्रसारितास्ति, अत्र प्रबलवर्षायाः सम्भावना वर्तते। अनेन सहैव नव अन्य-जनपदेषु अपि पीत-सञ्चैतना प्रसारिता अस्ति। ऋतु-विज्ञान-विभागेनोक्तं यत् श्वः आरभ्य राज्ये इतोऽपि तीव्र-वृष्टेः सम्भावना अस्ति। एतदालक्ष्य मत्स्यजीविभ्यः समुद्रं प्रति न गमनस्य परामर्शः प्रदत्तोऽस्ति।

लोकसभानिर्वाचनस्य पञ्चमचरणस्य षट्त्रय्येषु, द्वयोः केन्द्रशासितप्रदेशयोः च ४९ आसनेषु मतदानं भविष्यति

(हिमसंस्कृतवार्ता:-प्रवीण कुमारः) लोकसभानिर्वाचनस्य पञ्चमचरणीय मतदानाय सर्वाः सज्जाः सम्पूरिताः सन्ति, मतदानञ्च अद्य भविष्यति। अस्मिन् चरणे द्वयोः केन्द्रशासित प्रदेशयोः अपिच षड् राज्यानां एकोनपञ्चाशत् लोकसभाक्षेत्रेभ्यः मतदानं भविष्यति। पञ्चम-चरणेऽस्मिन् उत्तर-प्रदेशस्य चतुर्दश आसनेभ्यः,

महाराष्ट्रस्य त्रयोदश आसनेभ्यः, पश्चिम बङ्गालस्य सप्त आसनेभ्यः, बिहार ओडिसा-राज्ययोः प्रत्येकं पञ्च आसनेभ्यः, झारखण्डस्य आसनत्रयाय, जम्मू-कश्मीर- लद्दाखयोः च प्रत्येकं एकैकाय लोकसभासनाय मतदानं भविष्यति। चरणेऽस्मिन् प्रमुखाभ्यर्थित्वेन केन्द्रीयमन्त्रिणः भारतीयजनतापार्टीति दलस्य वरिष्ठनेतारश्च सन्ति। येषु राजनाथसिंहः, स्मृति ईरानी, पीयूषगोयलः, काङ्ग्रेसस्य राहुलगान्धी, के. एल. शर्मा, नेशनल काँग्रेस इत्यस्य उमर अब्दुल्ला एवं लोक जनशक्ति पार्टीति दलस्य (रामविलास वर्गस्य) चिराग पासवानोऽपि वर्तते। मतदानमिदं प्रातःकाल सप्त-वादनात् आरभ्य सायं षड्वादनं यावत् प्रचलिष्यति। ओडिशा विधानसभायाः पञ्चत्रिंशत् विधानसभासनेभ्यः अपि श्वः एव मतदानं भविष्यति।

अनुसूचितजातिवर्गे अध्ययनं कुर्वतां छात्राणां संख्या वर्धिता- ओबीसी-वंचितवर्गस्य राष्ट्रीययोगः

(हिमसंस्कृतवार्ताः) ओबीसीति वंचितवर्गस्य राष्ट्रियायोगस्य प्रतिवेदानुसारं देशे अनुसूचितजातिवर्गे अध्ययनं कुर्वतां छात्राणां संख्या चतुर्दशोत्तरद्विसहस्रतमवर्षस्य तुलनायां चतुश्चत्वारिंशत्प्रतिशतमितम् वर्धितमस्ति। पूर्वं एताः संख्याः षड्चत्वारिंशल्लक्षं आसीत्, या द्वाविंशत्युत्तरद्विसहस्रतम-वर्षे संवर्धयर्च्य षट्षष्टिः संवर्धयर्च्य द्विगुणिता च जातास्ति।

लक्षं यावत् सञ्जातास्ति। अल्पसंख्यकमहिलाछात्राणां संख्या अपि चतुर्दशोत्तरद्विसहस्रतमवर्षस्य तुलनायां द्विचत्वारिंशत् प्रतिशतमितम् वर्धितमस्ति। अपरत्र अनुसूचितजातीयानां महिलाछात्राणां संख्यायां एकपञ्चाशत्प्रतिशतमिता वृद्धिः सञ्जातास्ति। अनुसूचितजनजातिछात्राणां नामाङ्कने पञ्चषष्टिः प्रतिशताधिकम् वृद्धिः च अभवत्। एकं प्रतिवेदानुसारं एकविंशत्युत्तरद्विसहस्रतमे वर्षे अन्य वंचित वर्गस्य छात्राणां कृते सप्तविंशतिः प्रतिशतं आरक्षणानन्तर्गतं चतुस्त्रिंशत्-सहस्राधिकानां बालकानां प्रवेशः सञ्जातोऽस्ति। राष्ट्रियसंस्थानेषु अन्य वंचितवर्गाणां नामाङ्कनेषु च एकसप्ततिः प्रतिशतमितायाः वृद्धिः सञ्जातास्ति तथा च एतेषु महिलानां संख्या संवर्धयर्च्य द्विगुणिता च जातास्ति।

प्रधानमन्त्रिणा झारखण्डस्य जमशेदपुरे कृता निर्वाचनसभा

प्रधानमन्त्री भारतीय जनता पार्टीति दलस्य वरिष्ठ नेता च श्रीनरेन्द्रमोदी अद्य झारखण्डस्य जमशेदपुरक्षेत्रे निर्वाचनसभां सम्बोधयति। अस्मात् आसन्दात् मुख्य-प्रतिस्पर्धी-रूपेण भाजपायाः विद्युतवरणमहतो अथ झारखण्डमुक्तिमोर्चासमर्थितस्य I.N.D.I. संघटनस्य प्रत्याशी समीरमोहंती इत्येतयोर्मध्ये अस्ति, यश्च बहारागौडा-नगरस्य वर्तमानविधायकः अस्ति। श्रीमहतो च जमशेदपुर संसदीय क्षेत्रतः वर्तमान सांसदः, तृतीयवारं प्रत्याशीभूतोऽस्ति। पञ्चमे चरणे चतरा, कोडरमा, हजारीबाग लोकसभासन्दानां, गान्धीविधानसभासन्दस्य च उपनिर्वाचनानां प्रचारः गतसायंकाले एव समाप्तः। एतेषां आसनानां कृते आहत्य चतुः पञ्चाशत् (५४) अभ्यर्थिनः प्रत्याशीभूताः सन्ति।

श्रीलङ्कादेशस्य अशोक-वाटिकायाः सीता-अम्मनमन्दिरे कुम्भ-अभिषेकम् समारोहः अभवत्। प्राप्तवार्तानुसारम् अस्य समारोहस्य कृते अयोध्यातः प्रायः २५ लीटरं सरयुजलम् आनीतम्। एतदतिरिक्ते तिरुमला तिरुपतिमन्दिरेऽपि ५ सहस्राणि मोदकानि क्रीतानि सन्ति। ध्यातव्यं वर्तते यत् सीता-अम्मन-मन्दिरं रामायण-पथस्य भागः अस्ति। अतः भारतस्य नेपालस्य च बहवः भक्ताः अपि अस्मिन् समारोहे भागं गृहीतवन्तः। समारोहे आध्यात्मिकव्यक्तयः, विश्वहिन्दूपरिषदः, विश्वरामायणसम्मेलनस्य सदस्याः, अयोध्यानगरस्य राममन्दिरस्य भक्ताः च उपस्थिताः अभवन्।

बैडमिण्टनस्पर्धा

बैंकाक नगरे प्रवर्तमानायां थाइलैंड ओपन बैडमिण्टन इति स्पर्धायाम् पुरुषयुगलवर्गे अंतिमचक्रे चिरागशेट्टी सात्विकसाईराज रंकी रेड्डी च इत्यनयोः दलेन चाइनादेशस्य चेन-बो-यांग ल्यू-ई इत्यनयोः युगलं पराजितम्।

आईपीएल - क्रिकेटस्पर्धा

आई.पी.एल. क्रिकेट आई.पी.एल. क्रिकेट-स्पर्धा-मालिकायाम् अद्य सन् राइजर्स हैदराबाद दलेन सह पंजाबकिंग्सदलस्य प्रतिस्पर्धाप्रचलति यत्र पंजाबदलेन पञ्चदशोत्तरद्विशत-धावनाङ्कानां लक्ष्यं स्थापितमस्ति। अचैव राजस्थान रॉयल्सदलं कोलकातानाइट्राइडर्सदलं सम्मुखी-करिष्यति। एषा स्पर्धा सायं सार्ध-सप्तवादनात् आरभ्यते। गतरात्रौ क्रीडितायां स्पर्धायां रॉयल-चैलेन्जर्स-बेंगलुरु-वलेन चेन्नई सुपर किंग्स्-वलम् पराजितम्।

चतुरङ्गीडा

शारजाह-नगरे प्रचलिष्यमाणायां चतुरङ्ग-प्रतिस्पर्धायां भारतीय-चतुरङ्ग-क्रीडकः अरविन्द-चितंबरम् स्थानीय-चतुरङ्ग-क्रीडकम् ए. आर. सालेह-सलेम-इत्यमुं सार्ध-चतुरकैः पराजितवान्।

सुभाषितम्

सहसा विदधीत न क्रियाम्
अविवेकः परमापदां पदम्!
वृणते हि विमृश्यकारिणं
गुणलुब्धाः स्वयमेव संपदः!!
भावार्थः- बिना सोचे- समझे आवेश में कोई काम नहीं करना चाहिए क्योंकि विवेक में न रहना सबसे बड़ा दुर्भाग्य है। वही जो व्यक्ति सोच- समझ कर कार्य करता है माँ लक्ष्मी उसी का चुनाव खुद करती है।

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

मण्ड्यां नाहने च भविष्यति प्रधानमंत्रीणः मोदिनः निर्वाचनसभाः- जयरामठाकुरः

हिमसंस्कृतवार्ता- लघ्वीकाशी मण्डी। पूर्वमुख्यमंत्री तथा विपक्षनेता जयरामठाकुरः अकथयत् यत् प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः हिमाचले आगमनेन जनाः पुनः एकवारं लोकसभानिर्वाचने राज्यस्य चत्वारि अपि आसनानि भाजपाय दास्यन्ति। मण्डीनगरस्य पडुल-क्रीडाङ्गणे मई-मासस्य २४ दिनाङ्के प्रस्तावितायाः प्रधानमंत्री-मोदी-महोदयस्य सभायाः सज्जतायाः वृत्तान्तं गृहीत्वा सः मीडिया-सङ्घटनैः एतत् कथितवान्। जयरामठाकुरः उक्तवान् यत् मई २४ दिनाङ्के हिमाचले प्रधानमन्त्रिणः नरेन्द्रमोदिनः द्वे सभे आयोजिते भविष्यतः।

प्रातःकाले नाहननगरे अपराहे च लघ्वीकाश्यां मण्ड्यां सभा भविष्यति। अस्मिन् दिने प्रधानमंत्री नरेन्द्रमोदी भाजपा प्रत्याशीनां कृते प्रचारं करिष्यति। **विक्रमादित्यः व्यक्तिगतटिप्पणीं कुर्वन् अतिक्रमणं करोति** तस्मिन् एव काले सः काङ्ग्रेसस्य प्रत्याशिनं विक्रमादित्यसिंहं परितः कृत्वा अवदत् यत् भाजपा प्रत्याशिनः विषये टिप्पणीं कर्तुं स्थाने काङ्ग्रेसस्य प्रत्याशी विषयेषु वार्तालापं कुर्यात्, केवलं विषयेषु एव निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयतु इति। सः अवदत् यत् विक्रमादित्यसिंहः बहुवारं व्यक्तिगतटिप्पणीं कृत्वा अतिक्रमणं करोति, यस्य राजनीतिषु कोऽपि उपयोगः नास्ति।

एकमेव कुटुम्बं एकत्र दृढतया उपविष्टम्- कङ्गनारणौतः

हिमसंस्कृतवार्ता- मण्डी। मण्डीसंसदीयक्षेत्रतः भाजपाप्रत्याशी कङ्गनारणौत इत्यनया भ्रष्टाचारं कृत्वा काङ्ग्रेस प्रत्याशी विक्रमादित्यसिंहः इत्यस्य उपरि तीक्ष्णं वाचिकम् आक्रमणं कृतम्। कङ्गना उक्तवती यत् विक्रमादित्यसिंहस्य परिवारेण स्कूटर-यानेन सेबफलानि विक्रीतानि। अद्य सः स्वयमेव प्रत्याभूतौ अस्ति। बल्हविधानसभाक्षेत्रस्य अन्तर्गतं भङ्गरोट्टस्थाने आयोजितां निर्वाचनसभां सम्बोधयन् कङ्गना इत्यनया एतत् उक्तम्। कङ्गना विक्रमादित्यसिंहस्य परिवारं शक्तिक्षुधार्तपरिवारम् इति उक्तवती, नैतिकतायाः आधारेण अस्य परिवारस्य एकं मन्त्रीपदं अध्यक्षपदं वा त्यक्तव्यम् आसीत्, परन्तु सत्तायाः क्षुधायाः कारणात् ते तत् कर्तुं न शक्तवन्तः इति अवदत्। भाजपायां कदापि एतादृशी संस्कृतिः नास्ति यत् केवलं एकः परिवारः एव कठिनतया उपविष्टः तिष्ठति। कङ्गना इत्यनया इण्डिया-गठबन्धनं अतीव विषयुक्तं गठबन्धनं वर्णितं, अस्मिन्

गठबन्धने एकादशाधिकाः भ्रष्टाः जनाः समाविष्टाः इति च अवदत्। **जयराम ठाकुरः पञ्चवर्षपर्यन्तं सर्वकारं चालितवान्** कङ्गना मुख्यमन्त्रिणः सुखविन्दरसिंहसुक्खोः उपरि तीक्ष्णं आक्रमणं कृत्वा अवदत् यत् ये जयराम ठाकुरं असफलः निर्देशकः (फ्लॉप डायरेक्टर) इति वदन्ति तैः प्रथमं ज्ञातव्यं यत् जयरामठाकुरः ५ वर्षाणि यावत् स्थिरं सर्वकारं चालितवान्, परन्तु काङ्ग्रेससर्वकारः केवलं १५ मासेषु एव स्तब्धः अभवत्। आगामिनि जूनमासस्य चतुर्थे दिने काङ्ग्रेसस्य चलचित्रम् एतावत् असफलं (फ्लॉप) भविष्यति यत् जवनिकाभ्यः उद्भूय केन्द्रे अपि च राज्ये भाजपासर्वकारस्य निर्माणं भविष्यति। **'कार्याणामकृते स्वसर्वकारं दूषयतः माता पुत्रश्च** कङ्गना इत्यनया उक्तं यत् प्रतिभासिंह विक्रमादित्यसिंहः च मीडियाप्रतिनिधीः आहूय स्वस्य शीर्षनेतृत्वस्य विरुद्धं अशोभनाः टिप्पण्यः कुर्वन्ति तथा च वदन्ति यत् राहुलगान्धिने, प्रियङ्गा गान्धौ च नेतृत्वक्षमता नास्ति। राज्ये अपि माता पुत्री अपि कार्यं न सम्पन्नं इति स्वसर्वकारं दूषयन्तः त्यागपत्रं ददति, परन्तु ५ निमेषानन्तरं सुखुः भ्राता सुखुः भ्राता इति वदन् कण्ठाश्लेषम् आरभन्ते। अस्मिन् समये सा विक्रमादित्यसिंहस्य रोदनस्य अपि अनुकरणं कृतवती।

हिमाचलनिर्वाचने नवानां प्रत्याशीनां सम्मुखे पुरातनस्वामीनां विश्वसनीयता

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः। हिमाचलप्रदेशः सम्पूर्णतया निर्वाचनवर्णैः चित्रितः अस्ति। अधुना निर्वाचने केवलं ११ दिवसाः अवशिष्टाः सन्ति। राजनैतिकदलानि विजयाय यथाशक्ति प्रयतन्ते, यतोहि एतानि निर्वाचनानि सामान्यानि न अपितु नेतृणाम् अहङ्कारसम्बद्धानि निर्वाचनानि सन्ति। अस्मिन् समये राजनैतिकदलानि स्वप्रत्याशीनां चयनं कुर्वन्तः बहु अध्ययनं कृतवन्तः। अनेके बृहत्मुखाः निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयन्ति। अस्मिन् समये हिमाचलस्य ४ लोकसभासनेषु ६ विधानसभासनेषु च २९ वर्षतः ७१ वर्षाणां यावत् आयुषः अभ्यर्थिनः स्पर्धायां सन्ति। परन्तु किं भवन्तः जानन्ति यत् अस्मिन् हिमाचलस्य निर्वाचनयुद्धे एतादृशाः बहवः मुखाः सन्ति ये प्रथमवारं निर्वाचनक्षेत्रं प्रविष्टाः सन्ति। अस्मिन् समये राजनैतिकदलानि अधिकानि नवीनमुखेषु द्यूतं कृतवन्तः। केचन नामानि सन्ति ये चिरकालात् राजनीतिषु आसन् किन्तु प्रथमवारं निर्वाचनराजनीत्यां भाग्यस्य प्रयासं कुर्वन्ति। एतेषु प्रथमं नाम यत् आगच्छति तत् काङ्ग्रेससंसदीयक्षेत्रस्य काङ्ग्रेसस्य प्रत्याशिनः आनन्दशर्मा इत्यस्य। यद्यपि आनन्दशर्मा एकः बृहत् नेता अस्ति। तस्य राष्ट्रियस्तरस्य विशिष्टः परिचयः अस्ति। अनेकवारं राज्यसभासांसदः अभवत्। परन्तु ७१ वर्षीयः आनन्दशर्मा अपि प्रथमवारं लोकसभानिर्वाचनं कर्तुं गच्छति। आम्, सः एकवारं विधानसभानिर्वाचनं अवश्यं कृतवान्, परन्तु ततः परम् अपि बहवः दशकाः व्यतीताः। १९८२ तमे वर्षे शिमलातः विधानसभानिर्वाचनं प्रतिस्पर्धितवान् किन्तु विजयं प्राप्तुं न शक्तवान्। द्वितीयस्थाने काङ्ग्रेस संसदीयक्षेत्रस्य भाजपा प्रत्याशी डॉ. राजीव भारद्वाजस्य नाम अस्ति। यद्यपि भारद्वाजः बहुकालं यावत् भाजपा-सङ्घटनेन सह सम्बद्धः आसीत्। छात्रराजनीत्याः यात्रां प्रारभ्य ५८ वर्षीयः डॉ. भारद्वाजः अनेकेषु महत्त्वपूर्णेषु पदेषु कार्यं कृतवान् अस्ति। परन्तु ५८ वर्षे सः निर्वाचनक्षेत्रे अपि भाग्यस्य प्रयासं कुर्वन् अस्ति। आम्, तस्य संशङ्कनस्य बहु अनुभवः अस्ति इति निश्चितरूपेण सत्यम्। यत्किमपि भवतु, अस्मिन् निर्वाचने तेषां महत् उपयोगः भवेत्। तत्सह यदि वयं हमीरपुर- संसदीयक्षेत्रस्य विषये वदामः, यदा भाजपा प्रत्याशी अनुरागठाकुरः स्वस्य ५ तमं विजयं सुनिश्चित्य स्पर्धायां प्रविष्टः अस्ति, तत्र काङ्ग्रेसस्य प्रत्याशी सतपालरायजादा विधानसभानिर्वाचनं कृत्वा विधायकः तु अभवत् किन्तु तदपि प्रथमवारं... लोकसभानिर्वाचने केवलं स्वभाग्यस्य प्रयासं कुर्वन् अस्ति। एतेषां अतिरिक्तं वर्तमानसर्वकारे मन्त्रिमण्डलमन्त्री विक्रमादित्यसिंहः अपि ३४ वर्षे प्रथमवारं लोकसभानिर्वाचनं प्रतिस्पर्धयन् स्वस्य नूतनराजनैतिकपारीम् आरब्धुम् इच्छति। द्विवारं विधायकस्य विक्रमादित्यसिंहस्य नाम अपि बृहत्नेतृषु अन्तर्भवति, यतः सः वीरभद्रसिंहस्य पुत्रः अस्ति। सम्पूर्ण परिवारं राजनीतिसम्बद्धं भवति, मण्डी-आसनेन सह विशेषः सम्बन्धः अस्ति। १९६२ तमे वर्षे लोकसभानिर्वाचने तस्य पिता वीरभद्रसिंहः अपि दिल्लीप्रवेशं कृतवान् इति वदामः। सः प्रथमं लोकसभानिर्वाचनं उत्तमान्तरेण विजयं प्राप्तुं सफलः अभवत्। तस्मिन् एव काले विक्रमादित्येन सह स्पर्धा कर्तुं भाजपा कङ्गनाम् अस्थापयत्। चलचित्रजगति अस्य बृहत्तारकायाः पूर्वं राजनीतिना सह किमपि सम्बन्धः नासीत्। न च सा कस्यापि संस्थायाः सह सम्बद्धा आसीत्। आम्, निश्चितरूपेण सत्यम् आसीत् यत् सा स्वस्य वक्तव्यानां माध्यमेन भाजपायाः बहु समर्थनं ददाति स्म तथा च २०२४ तमस्य वर्षस्य अस्मिन् युद्धे भाजपा कङ्गना इत्यस्याः मण्डीतः नामपत्रं दत्त्वा प्रथमवारं राजनीतिं प्रविष्टवती अस्ति। अधुना द्रष्टव्यं यत् कङ्गना अस्मिन् नूतने क्षेत्रे महत्परिचयं कर्तुं शक्नोति वा न वा। यदि शिमला संसदीयक्षेत्रस्य विषये वदामः तर्हि युवानेता विनोदसुल्तानपुरी काङ्ग्रेसनामपत्रेण निर्वाचनं कृतवान्। २०२२ तमे वर्षे प्रथमवारं विधानसभानिर्वाचनं कृत्वा विजये सफलः अभवत्। सार्धवर्षेभ्यः अन्तः काङ्ग्रेस-पक्षः तस्मिन् विश्वासं प्रकटयित्वा दिल्ली-नगरं प्रेषयितुं सज्जः अभवत्, लोकसभायां च स्थापयति स्म। स्पष्टतया तस्य प्रथमं लोकसभानिर्वाचनम् अस्ति, यद्यपि तस्य पिता अत्र बहुवारं सांसदः अभवत्। सः स्वपरिवारात् राजनीतिं ज्ञातवान्, परन्तु विधानसभायां यद् कार्यं कृतम् तद् लोकसभायां अपि कार्यं कर्तुं शक्नोति वा न वा इति द्रष्टुं रोचकं भविष्यति। इदानीं यदि वयं विधानसभा-उपनिर्वाचनस्य विषये वदामः तर्हि अत्र अपि द्वयोः पक्षयोः नूतनानि मुखं स्थापयित्वा महत् उत्तरदायित्वं दत्तम् अस्ति। उष्णासनं जातं धर्मशालायाः विषये वदन् अत्र सुधीरस्य भाजपां सम्मिलितस्य अनन्तरं काङ्ग्रेसेन प्रथमवारं ५१ वर्षीयं देवेन्द्रजग्गी इत्यस्य स्थापनं कृतम्। सः २००० तमे वर्षे राजनैतिकजीवनस्य आरम्भं कृत्वा मन्तपञ्चायततः उपप्रधानस्य निर्वाचने विजयं प्राप्तवान्। तदनन्तरं सः खण्डकाङ्ग्रेसस्य महासचिवः एव अभवत्। पश्चात् सः धर्मशालानगरस्य महापौरः अपि अभवत् अधुना प्रथमवारं सः स्वस्य कट्टरप्रतिद्वन्द्वी सुधीरस्य विरुद्धं निर्वाचनं कर्तुं गच्छति। एतदतिरिक्तं हमीरपुरस्य बड़सरनगरे अपि काङ्ग्रेसपक्षः सर्वथा नूतनमुखे विश्वासं कृतवान् सुभाष ढटवालिया प्रथमवारं विधानसभानिर्वाचनं प्रतिस्पर्धयति। काङ्ग्रेसस्य कर्मठः कार्यकर्ता अभवत्। पंचायतप्रधानस्य अतिरिक्तं सः जिलापरिषदः सदस्यः बीडीसी सदस्यः च अभवत्, परन्तु काङ्ग्रेसस्य एतत् मुद्रा इन्द्रदत्तलखनपालस्य विरुद्धं गन्तुं शक्नोति वा न वा इति द्रष्टव्यम् अस्ति। बड़सरतः अतिरिक्तं काङ्ग्रेस-पक्षेण अस्मिन् समये लाहौल-स्पीति इत्यत्र अपि महत् प्रयोगः कृतः अस्ति। अत्र काङ्ग्रेसेन ५२ वर्षीयान् अनन्तरं निर्वाचने महिलाप्रत्याशी स्थापिता। काङ्ग्रेस-प्रत्याशी अनुराधायाः विषये वदन्त्याः सा प्रथमवारं निर्वाचनयुद्धे प्रविष्टा अस्ति। सा जिलापरिषदः लाहौल-स्पीतिः इत्यस्य अध्यक्षी अपि अस्ति। यद्यपि तस्याः राजनैतिकवृत्तिः अतीव विशाला न अभवत्। कतिपयवर्षेभ्यः पूर्वं अनुराधा यस्य विरुद्धं निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयति सः रविठाकुरः तां राजनीतिक्षेत्रे आनयत् इति कथ्यते। परन्तु अधुना अत्र क्रीडा परिवर्तिता अस्ति। अनुराधा रविविरुद्धं स्पर्धयति, रामलालमार्कण्डा अपि निर्दलीयं निर्वाचनं प्रतिस्पर्धयति, येन उभयोः समस्याः वर्धन्ते। प्रथमवारं राजनैतिकमञ्चे आगता अनुराधायाः समर्थनं भाग्येन लाहौलस्य जनाः करिष्यन्ति वा इति द्रष्टव्यम् अस्ति।

रायबरेली-अमेठी-क्षेत्रयोः निर्वाचननिवृत्त्यानन्तरमेव हिमाचलम् आगमिष्यतः राहुलः प्रियंका च

हिमसंस्कृतवार्ता-

शिमला। रायबरेली-अमेठी-क्षेत्रयोः निर्वाचनं सम्पन्नं कृत्वा पूर्वकाङ्ग्रेस-राष्ट्रीय-अध्यक्षः राहुलगान्धी महासचिव प्रियंका गान्धी च प्रचारार्थं हिमाचलम् आगमिष्यतः। लोकसभाक्षेत्रयोः द्वयोः निर्वाचनक्षेत्रयोः २० मे दिनाङ्के मतदानं भवितव्यम् अतः राज्ये तारक-अभियानकानां निर्वाचनजनसभाः २० मई-मासस्य अनन्तरं एव भवितुं सज्जता क्रियते। दलस्य सूत्रैः उक्तं यत् प्रियङ्का गान्धी राजधानी शिमलानगरे निजनिवासस्थाने स्थित्वा पञ्जाबप्रदेशे अन्येषु च समीपस्थेषु राज्येषु प्रचारार्थं गमिष्यति। प्रियङ्का शिमलानगरे स्वगृहं हिमाचलस्य लोकसभानिर्वाचनस्य, विधानसभा उपनिर्वाचनस्य च आधारशिबिरं करिष्यति। २०२२ तमे वर्षे विधानसभानिर्वाचनकाले अपि प्रियङ्का शिमलातः एव निर्वाचनप्रचारस्य कार्यभारं स्वीकृतवती। राहुल- प्रियंकागान्धी-मण्डीसंसदीयक्षेत्रस्य अतिरिक्तं काङ्ग्रे-सोलन- लाहौल-स्पीति-सुजानपुर-ऊनाक्षेत्रेषु सभायाः आयोजनस्य सज्जता प्रचलति। २२ दिनाङ्के मण्डीनगरे राजस्थानस्य पूर्वोपमुख्यमन्त्रिणः सचिनपायलटस्य जनसभायाः आयोजनं कर्तुं शक्यते।

सज्जीक्रियते। अस्मिन् विषये राज्यकाङ्ग्रेससमित्याः नेतारः राष्ट्रियनेतृभिः सह निरन्तरं सम्पर्कं कुर्वन्ति।

उपनिर्वाचनक्षेत्राणां कृते पृथक् रणनीतिः

राज्यकाङ्ग्रेसनेतारः अवदन् यत् हिमाचले विधानसभायाः उपनिर्वाचनक्षेत्रेषु निर्वाचनप्रचाराय पृथक् रणनीतिं निर्मातुं दलं कार्यं कुर्वन् अस्ति। संसदीयक्षेत्रेभ्यः अतिरिक्तं उपनिर्वाचनक्षेत्रेषु अपि प्रचारार्थं बृहत्नेतारः नेतुम् एकः कार्यक्रमः सज्जीकृतः अस्ति। काङ्ग्रेसविद्रोहिणः सुधीरशर्मणः, राजेन्द्रराणावर्यस्य च विधानसभाक्षेत्रेषु प्रचारार्थं बृहत्नेतारः नेतुम् विशेषतया सज्जता क्रियते। उपनिर्वाचनक्षेत्रेषु निर्वाचनसभाः कृत्वा काङ्ग्रेसः देशाय सन्देशं प्रेषयितुम् इच्छति यत् भाजपा निर्वाचितसर्वकाराणाम् अस्थिरीकरणाय प्रयतते।

तारक- अभियानकानां कार्यक्रमः द्वयोः-त्रयोः दिवसयोः अनन्तरं प्रकाशितः भविष्यति। काङ्ग्रेसस्य राज्योपाध्यक्षः नरेशचौहानः उक्तवान् यत् काङ्ग्रेसस्य तारक- अभियानकानां कार्यक्रमः द्वौ-त्रयदिनान्तरे सज्जः भविष्यति। प्रथमयात्रायां दलस्य राष्ट्रियाध्यक्षः मल्लिकार्जुनखड्गे, पूर्वोपाध्यक्षः राहुलगान्धी, महासचिव प्रियंकागान्धी च प्रचारार्थं आगमिष्यन्ति। द्वितीयचरणे दलस्य अन्ये बृहत्नेतारः हिमाचलम् आगमिष्यन्ति। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः राज्ये निर्वाचनप्रचारस्य प्रभारं स्वीकृतवान्। रविवासरे मुख्यमन्त्री नालागढ-बद्दी-स्वरघाट-क्षेत्रेषु निर्वाचनसभां कृतवान्। सोमवासरे चम्बामण्डलस्य भ्रमणं करिष्यति। राज्यकाङ्ग्रेसस्य अध्यक्षा प्रतिभासिंह उपमुख्यमन्त्री मुकेश अग्रिहोत्री च प्रचारकार्ये व्यग्रौ स्तः।

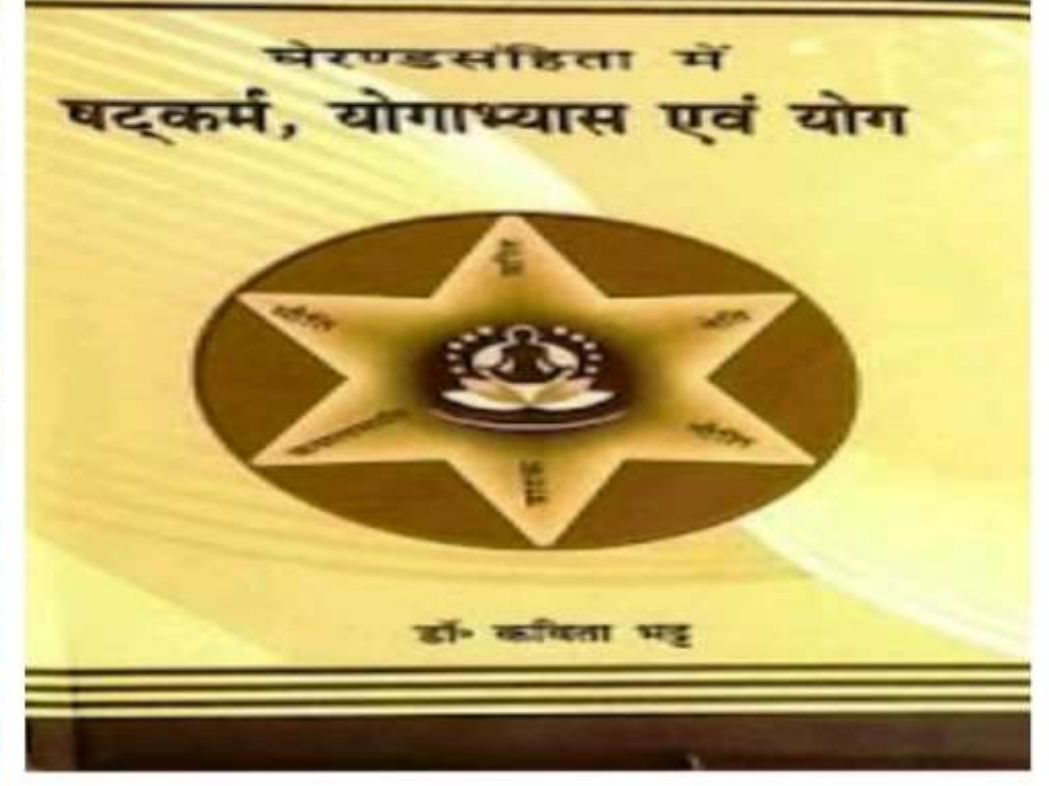
एतेषां अपि

भविष्यन्ति जनसभाः

हिमाचले काङ्ग्रेसस्य राष्ट्रीयध्यक्षस्य मल्लिकार्जुनखड्गेवर्यस्य, प्रदेशप्रभारिणः राजीवशुक्लस्य, छत्तीसगढस्य पूर्वमुख्यमन्त्रिणः भूपेशबघेलस्य, हरियाणायाः पूर्वमुख्यमन्त्रिणः भूपेन्द्रसिंहहुड्डावर्यस्य, महिलाकांग्रेससाध्यक्षायाः अलकालाम्बायाः, अनुसूचितजाति-अध्यक्षस्य राजेशलिलोठियायाः च जनसभानां सूची अपि दलेन

गढ़वालविश्वविद्यालयस्य डॉ.कविताभट्टशैलपुत्री विशेषदार्शनिककार्यस्य कृते पुरस्कृता भविष्यति

'घेरण्डसंहितायां षट्कर्मयोगाभ्यासः योगश्च' कृते भारतस्य अखिलभारतीयदर्शनपरिषदः राष्ट्रियसम्मेलने प्रदत्तः भविष्यति पुरस्कारः

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुलदीपमैन्दोला। श्रीनगरम्। भारतस्य अखिलभारतीयदर्शनपरिषदः आश्रयेण दर्शनविषये उल्लेखनीयलेखनार्थं परिषदः २०२३ वर्षस्य कृते कृतीनां चयनं कृतम् अस्ति। अस्मिन् हेमवतीनन्दनबहुगुणा- गढ़वाल- केन्द्रीय- विश्वविद्यालयस्य दर्शनशास्त्रविभागे सहायकप्राध्यापिका, उत्तराखण्डस्य प्रख्यातलेखिका डॉ. कविता भट्टः कृतीनां कृते पुरस्कृता भविष्यति। अस्मिन् पुरस्कारे राज्यस्य सर्वेषां जनानां, गढ़वालविश्वविद्यालयस्य, शैक्षणिक-साहित्यजगतः, तेषां छात्राणां, पाठकानां, प्रशंसकानां च सर्वेषु जनानां मध्ये सुखस्य तरङ्गः वर्तते। उल्लेखनीयं यत् एषः पुरस्कारः शैलपुत्री इति नाम्ना प्रसिद्धायाः डॉ. कविताभट्टस्य बहुचर्चितस्य महत्त्वपूर्णस्य च दार्शनिकग्रन्थस्य 'घेरण्डसंहितायां षट्कर्मयोगाभ्यासः योगश्च' इत्यस्य कृते प्रदत्तः भविष्यति। प्रायः त्रिशतपञ्चाशत् पृष्ठीयमिदं पुस्तकं भारतस्य बृहत्तमेषु प्रकाशकेषु अन्यतमात् 'चौखम्बा संस्कृतप्रतिष्ठानं, दिल्ली' इत्यस्मात् प्रकाशितम् अस्ति, यस्मिन् प्राचीनस्य घेरण्डस्य अधीनं निर्देशितस्य प्रथमस्य योगस्य अभ्यासस्य 'षट्कर्म' इत्यस्य सर्वे गूढपक्षाः प्रकाशिताः सन्ति। यत्र हठयोगस्य पाठः, विश्लेषितः व्याख्यापितम् अस्ति। उल्लेखनीयं यत् एषः पुरस्कारः भारतस्य अखिलभारतीयदर्शनपरिषदः आगामिनि राष्ट्रियसम्मेलने प्रदत्तः भविष्यति, यस्मिन् दर्शनशास्त्रस्य शिक्षायाश्च जगतः प्रख्यातव्यक्तिजनाः भागं गृह्णन्ति। ज्ञातव्यं यत् भारतीयदर्शने योगदर्शनविशेषज्ञा सन् डॉ. कविताभट्टवर्या गभीरा, लेखिका, उत्सुकव्याख्याता, शिक्षाविदुषी च अस्ति; यस्याः २७ पुस्तकानि, अनेकानि शोधपत्राणि, लोकप्रियलेखाः अपि च शतशः साहित्यकृतयः काव्यानि च प्रकाशयन्ते। भवतः कृतयः देशस्य विदेशेषु च अनेकभाषासु अनुवादिताः सन्ति।

पर्वतमहिलायाः संघर्षशीलजीवनं जीवित्वा अपि डॉ. कविताभट्टवर्या विगतेभ्यः २५ वर्षेभ्यः भारतीयदर्शनं, योगदर्शनं, गीतादर्शनं, महिलासशक्तिकरणं, हिन्दीसाहित्यं च केन्द्रीकृत्य लेखनस्य दर्शनस्य च गूढविषयाणां प्रसारणाय समर्पिता अस्ति। डॉ. कविताभट्टशैलपुत्री मध्यप्रदेशस्य साहित्याकादमीतः वर्ष २०१९ तमस्य कृते अखिलभारतीय- साहित्य- अकादमीपुरस्कारं प्राप्तवती। अस्याः अतिरिक्तं डॉ. भट्टः अनेके अन्तर्राष्ट्रीयः राष्ट्रियपुरस्काराः/ सम्मानाः यथा लोकनायकजेपीपुरस्कारः, गार्गी योगिनी पुरस्कारः, अरुणिमा सिन्हा तेजस्वी महिला उपलब्धिपुरस्कारः तथा सेवा अन्तर्राष्ट्रीयपुरस्कारान् प्राप्तवती। २०२० तमे वर्षे विज्ञानप्रौद्योगिकीमन्त्रालयस्य अन्तर्गत- विज्ञान- प्रौद्योगिकी- सञ्चार- राष्ट्रीयपरिषदे कार्यक्रमपरामर्शसमितेः सदस्यत्वेन अपि नामाङ्किता अभवत्। डॉ. भट्टः भारतसर्वकारस्य प्रतिनिधिमण्डलस्य सदस्यत्वेन वर्ष २०२३ तमे वर्षे फिजीदेशे आयोजिते विश्वहिन्दीसम्मेलने भागं गृहीतवती। सा सर्वेषां हिमालयराज्यानां नियोजितविकासं प्रति केन्द्रितस्य हिमालयस्य जननीतेः प्रारूपणसमित्याः सदस्या अपि अस्ति। डॉ. कविता भट्टशैलपुत्री उत्तराखण्डमूलस्य एतादृशी एका महिला अस्ति। योगदर्शनविषये केन्द्रितगुणात्मकसंशोधनार्थं भारतीय- दार्शनिक- संशोधनपरिषदः, नवीदिल्ली, विश्वविद्यालय- अनुदान- आयोगः, नवीदिल्ली च अनेकानि महत्त्वपूर्णानि फेलोशिप-पुरस्कृतानि सन्ति योगदर्शने शोधकर्तृत्वेन भवत्याः बहुवर्षस्य अनुभवः अस्ति। भारतीय-उच्चायोगः, दूतावासः, अनेकमन्त्रालयाः, साहित्यिकाकादम्यः, शैक्षणिकसंस्थानादिषु च व्याख्यानार्थं डॉ. कविता भट्टशैलपुत्री निरन्तरम् आमन्त्रिता वर्तते। अपि च मॉरिशस, यूएई, यूनाइटेड किङ्गडम्, नेपालः इत्यादि विदेशीयमञ्चेषु आमन्त्रितव्याख्यानानाम् अपि निरन्तरं प्रसारणं कृतवती। प्रसारभारत्याः अन्तर्गतं अखिलभारतीय- रेडियो- दूरदर्शनस्थानकेषु वार्ता- रूपक- समकालीन-साहित्यकृतीनां प्रस्तोतारूपेण भवत्याः दीर्घः अनुभवः अस्ति। भवत्याः कृतयः देशस्य विदेशेषु च अनेकभाषासु अनुवादिताः सन्ति। सम्पादकत्वेन अनुवादकत्वेन च भवत्याः विशिष्टतमा वर्तते।

शून्य अपशिष्टस्य अवधारणा

मूल लेखकः कौस्तुभः ताम्हनकरः

१४ वर्षाणि यावत् एतस्याः अवधारणायाः कल्पनां कृतवान् सर्वैः नागरिकैः शून्यं अपव्ययः एषा अवधारणा कार्यान्वनीया, सर्वप्रथमं अपशिष्टस्य वर्गिकरणं करणीयम्, प्रत्येकं गृहात् केवलं दश प्रकाराः अपशिष्टाः प्राप्यन्ते, प्राकृतिक, कर्गजः काचः, नारिकेलस्य कवचं, चिनी मृत्तिकायाः पात्राणि, प्लास्टिक, सैनिटरी नैपकिन, अत्र अपि केवलः त्रयः प्रकाराः सन्ति। तत्क्षणं विक्रीय धनं जनयन्ति ये वस्तूनि, यत् अत्यल्पं धनं वा न अर्जयति, जैवद्रव्यं प्रकृतौ परिणमतिः मृत्तिका- उपयोगस्य क्षेपणस्य च पाश्चात्यविचारः,

वृक्षपत्राणां सङ्ग्रहं कृत्वा कदलीपत्राणि बादामपत्राणि च

वेष्टनस्य कृते उपयुज्यन्ते। उपयोगानन्तरं स्वच्छानि अवांछितवस्तूनि एव अवकरः! जैविक अवकरेषु जीवशक्तिः भवति। मृत्तिकारूपेण परिणमति, उत्तमं उर्वरकं च भवति। गृहे सच्छिद्रकंडोले जैविक- अवकरात् उर्वरकं निर्माणं भवति। प्राकृतिक अपशिष्टस्य प्रश्नः नास्ति। प्राकृतिक

अपशिष्टेभ्यः गैसः प्राप्यते शेषं मृत्तिकारूपेण परिणमति। कर्गजस्य अपव्ययः मा कुर्वन्तु। सः विक्री योग्य भवति। अपशिष्टकर्गजं काचञ्च पुनः यंत्रागारे गत्वा पुनः उत्पन्नं भवति। प्लास्टिकस्य पुनः ढालनम् अपि कर्तुं शक्यते। चीनी मृत्तिकामृत्तिका पात्रस्य खण्डाः स्वस्य निर्माणकाले पूरणार्थम् उपयोक्तुं शक्यते। नारिकेलस्य कूर्चाः इन्धनरूपेण दहितुं शक्यन्ते। सामिष आहारस्य अस्थिः कैल्शियम एव भवति। ततोपि स्वस्य निर्माणकाले पूरणार्थं उपयोक्तुं शक्यते। सैनिटरी नैपकिन अनासिनरेशन पद्धत्या दहनं करणीयम्। ई अवकरस्य पुनर्विक्री करणीया। यदि एवं वर्तते अपशिष्टं न उत्पद्यते। सर्वे अवगच्छामः यत् एतत् वृथा न भवति सर्वं सार्थम् एव। कौस्तुभः ताम्हनकरेण मराठीभाषया लिखितम्। अनुदितम् सुधा साठ्ये मुंबई।

श्री अभिजित् तोडकरः abhitdkr9@gmail.com

अरुणाचलमहात्म्यम्

उत्तरार्धः-4 काम्यकर्मवर्णनम् द्वितीयोभागः

यदि कश्चन अरुणाचलात् दूरे वसति तर्हि सः सर्वदा अरुणाचलं स्मरेत्। यदि सः निकटे निवसति तर्हि सः अरुणाचलस्य दर्शनं कुर्यात्। यदि मन्दिरे एव वसति तर्हि त्रिकालं शिवं पूजयेत्। वत्स! किं अन्यत् वक्तव्यम्? अरुणाचलात् अन्यत् स्वर्गप्राप्तेः मोक्षप्राप्तेर्वा समर्थं साधनं नास्ति। एतत् शोणक्षेत्रं तस्य स्मरणेन मनः, तद्विषये श्रवणेन श्रोत्रं, तस्य दर्शनेन दृशं कीर्तनाच्च जिह्वां सद्यः एव पवित्रां करोति। अस्मिन् क्षेत्रे लब्धजन्मानः जीवाः सर्वान् भोगान् प्राप्नुवन्ति जीवनस्य अन्ते च मुक्तिमपि। ये पापिनः अन्यत्र देहं त्यक्तवन्तः तेषां कृतेपि अत्र सम्पादितेन श्राद्धकर्मणा तेषां मोक्षं प्राप्नुवन्ति। अयोध्यां मथुरां मायां काशीं काञ्चीम् अवन्तिकामपि एतत् अरुणक्षेत्रम् अतिशेते इत्यस्मिन् मनागपि संशयः नास्ति।

मृकण्डोः पुत्रः एतत्सर्वं निशम्य पुनः शिलादपुत्रं नन्दिकेश्वरं पुनः उवाच, “इतोपि अग्रे मह्यम् अरुणाचलमहात्म्यं कथय।” इति। नन्दिकेश्वरः उवाच-विस्तरेण अरुणाचलमहात्म्यकथनार्थं पृष्ठा त्वया मयि महान् भारः न्यस्तः अस्ति। हे महामते एतद्विषये तव मनसि कुतूहलम् अस्ति तद् योग्यमेव यतः यः शोणाद्रीशस्य चरितं न जानाति सः नरः केवलं पशुरेव।

ये तज्जानन्ति तेषां जनाः पूर्णरूपेण तत् कथयितुं न प्रभवन्ति। यत् शोणाचलस्य महात्म्यं तत् शम्भोः प्रभावः एव। श्रुतमपि आश्चर्ययुक्तैः भूतैः ज्ञानिभिः तत् बुद्धौ कथम् अवधार्येत? कामदेवस्य वैरिणः शम्भोः एतत् आश्चर्यकारणं चरितं भवान् स्मरतु। तस्य स्मरणमात्रेण मया परमानन्दस्य अनुभूतिः प्राप्तास्ति तथा च मे मनः आनन्देन नृत्यति। अद्भुतं शिवचरितं कात्स्न्येन वक्तुं मम बुद्धिः न समर्था तथापि अशांशेन अहं तत् प्रवदामि।

पुरा कल्पस्य प्रारम्भे आदिदेवः महेश्वरः सकलं विश्वं निर्मातुम् इच्छां कृतवान्। इच्छितं तद्विश्वं स्रष्टुं रक्षितुं च सः दक्षिणाङ्गात् ब्रह्मदेवं वामाङ्गात् च विष्णुं निर्मितवान्। ब्रह्मदेवः तेन रजोगुणयुक्तः विष्णुश्च सत्वगुणोपेतः कारितः। देवदेवेन महेश्वरेण नियुक्तौ तौ सृष्टेः सर्जनं रक्षणं च कुरुतः।

ब्रह्मदेवः स्वस्य मनसः मरीच्यादीन् दश ऋषीन् दक्षिणाङ्गुष्ठात् च दक्षप्रजापतिं सृष्ट्यर्थं निर्मितवान्। सः मुखात् ब्राह्मणान् बाहुभ्याम् क्षत्रियान्, उरुभ्यां वैश्यान् पादाभ्यां च शूद्रान् निर्मितवान्। मरीचेः पुत्रः कश्यपः। तस्मात् सुरासुराः जन्म प्राप्तवन्तः। मरुद्गणः, सर्पाः, गन्धर्वाः अप्सरसः च कश्यपादेव जाताः।

मानवाः मनोः जाताः। अत्रिमहर्षेः ब्राह्मणानां क्षत्रियाणां च कुलानि समुद्भवन्। यक्षाः राक्षसाश्च पुलस्त्यः तथा पुलहः एतयोः अपत्यानि। अङ्गिरसः मुनेः उतथ्यः तथा बृहस्पतिः एतौ जातौ। भृगोः अग्निः तथा च च्यवनादयः महर्षयः प्रादुर्भूताः। वसिष्ठादिभ्यः ये पुत्रपौत्रादयः समुत्पन्नाः तैः एतज्जगत् आपूरितम्। एवं स्वीयैः आत्मजैः ब्रह्मा इदं जगत् आपूरितवान्। तथापि गच्छता कालेन वैभवेन च सः महेश्वरं विस्मृतवान्। विष्णुरपि भृगोः पुत्रीं लक्ष्मीम् उद्वाह्य मत्स्याद्यवतारान् अधारयत्। तथापि सोपि महेश्वरं न अस्मरत्। एवं ब्रह्मविष्णु जगतः उत्पत्तिस्थित्योः स्वाधीनतां प्राप्य स्वस्य अधिकारेण मदग्रस्तौ अभवताम्।

संसदः सुरक्षायां नियोजितः

सीआरपीएफ इत्यस्य

आधिकारिकं सौप्रस्थानिकम्

दशकैः संसदः सुरक्षायां नियोजितः

सीआरपीएफ इत्यस्य अद्य

आधिकारिकं सौप्रस्थानिकं

भविष्यति। तेषां स्थाने

सीआईएसएफ-कर्मचारिणः

सुरक्षायाः प्रभारं ग्रहीष्यन्ति। अवधेयं वर्तते यत् गतवर्षे संसदि सुरक्षाभङ्गस्य पञ्चमासानाम् अनन्तरं एतत् प्रमुखं पदं गृहीतम्।

धारावाहिकं गीताप्रश्नोत्तरम् -५२

(दशमोऽध्यायः प्रारभ्यते)

अर्जुनः - भगवन् ! भवता सह मे पारिवारिकः निजसम्बन्धः तु अस्त्येव । भवति मदीयः प्रेमभावोऽपि न न्यूनः । अहन्तु प्रायः भवता सहैव स्थातुमिच्छामि, इदानीमपि सहैवास्मि । इतोऽपि आत्मीयसम्बन्धः अन्यः कीदृग् भवेत् ?

श्रीकृष्णः - अर्जुन ! लौकिकः, पारिवारिकः वा अनित्यसम्बन्धः हि मनुष्यजीवने न पर्याप्तः, अपितु जीवनकल्याणकारी आत्मिकसम्बन्धः हि अधिकतया प्रशस्यते लोके । अरे, भ्रातः ! पुनर्मम परमं वचनं शृणु, यच्च तव कल्याणदृष्ट्या वक्ष्यामि । यतोहि तात ! त्वं मया सह अत्यन्तं प्रेम आचरसि ।

अर्जुनः - भगवन् ! किं तत् परमं वचनम् ?

श्रीकृष्णः - अर्जुन ! शृणु, सर्वमिदम् अखिलं जगत् मयैव सृष्टमस्ति । इमां मदुत्पत्तिविषयिणीं वार्तां तत्त्वतः देवाः, महर्षयः च न केऽपि जानन्ति । यतोहि अहं तेषामपि आदिकारणम् अस्मि ।

अर्जुनः - यदि देवाः, महर्षयः चापि मूलभूतं भवन्तं न जानीयुः, तर्हि सामान्याः मनुष्याः नु कथं जानीयुः भवन्तम् ? एवञ्चेत् तेषां कल्याणं कुतः भवेत् ?

श्रीकृष्णः - मां तत्त्वतः अभिज्ञातुं मनुष्याणामपि अधिकारः अस्ति अर्जुन ! कुतः वा देवतामहर्षीणामेव प्रसङ्गोऽत्र ? यः मनुष्यः मां जन्मरहितम्, अविनाशिनं, सर्वलोकानां महेश्वरं च जानाति, दृढतापूर्वकं च मन्यते, सः सर्वमनुष्येषु श्रेष्ठः कथ्यते, सः सर्वपापैरपि प्रमुच्यते ।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

अर्जुनः - भगवन् ! तव एतादृशं रहस्यपूर्णं, परमवचनं च कथं जानीयाम् अहं प्रभो ?

श्रीकृष्णः - तर्हि सावधानं शृणु, अर्जुन ! बुद्धिः, ज्ञानम्, अमूढता, क्षमा, सत्यम्, इन्द्रियाणां वशीकरणं, मनोनिग्रहः, सुखं, दुःखम्, उत्पत्तिः, प्रलयः, भयम्, अभयम्, अहिंसा, समता, सन्तोषः, तपः, दानं, यशः, अपयशः चेति एते प्राणिनां विभिन्नाः, पृथक्पृथक् च भावाः मत्तः एव सम्भवन्ति । परन्तु नैव केवलम् एतावन्मात्रं भावाः, अपितु ये मयि श्रद्धावन्तः, भक्तिमन्तः स्युः, येषां च संसारे इमाः प्रजाः स्युः, एतादृशाः सप्त महर्षयः, तेभ्योऽपि प्राक् प्रादुर्भूताः सनकादयः, चतुर्दश मनवः चापि, ते मन्मनसः समुद्भूताः सन्ति, अर्थात् तेषां सर्वेषाम् उत्पादकः, नियन्ता, मार्गदर्शकः च अहमेव अस्मीति ।

(१०/१-६) (अनुवर्तिष्यते)

भारतस्य नवमः राष्ट्रपतिः श्रीशङ्करदयालशर्मा

श्रीशङ्कर दयालः शर्मा भारतगणराज्यस्य नवमः राष्ट्रपतिः । श्रीशङ्करः उपराष्ट्रपतित्वेन, राष्ट्रपतित्वेन च कार्यरतो भूत्वा दशवर्षाणि यावत् भारतमातुः सेवाम् अकरोत् । महात्मनः आरभ्य के पी सिंह पर्यन्तं उत्कृष्टैः नेतृभिः सह तेन कार्यं कृतम् । स्वतन्त्रतान्दोलनं, स्वतन्त्रताप्राप्तिः, देशस्य नवनिर्माणं, देशसेवाधारितराजनीतिः, स्वार्थपूर्तेः राजनीतिः च सर्वं तस्य नेत्रयोः सम्मुखं घटितम् आसीत् । कर्मठता, देशभक्तिः च तस्य शक्तिः आसीत् ।

जन्म, परिवारश्च

१९१८ तमस्य वर्षस्य 'अगस्त'-मासस्य एकोनविंशति(१९)तमे दिनाङ्के मध्यप्रदेशस्य भोपाल-महानगरे श्रीशङ्करस्य जन्म अभवत् । तस्य पित्रोः नाम खुशी लाल, सुभद्रा च । प्रथमपत्न्याः मृत्योः अनन्तरं खुशी लाल इत्यनेन पुनर्विवाहः कृतः । प्रथमपत्न्याः गर्भादेव श्रीशङ्करस्य जन्म अभवत् । खुशी लाल इत्यस्य द्वितीयपत्न्याः चत्वारः पुत्राः आसन् । तेषां नामानि क्रमेण शम्भु लाल, शिव दयाल, ईश दयाल, सोमेश दयाल च । आहात्य तस्य पञ्चपुत्राः आसन् । श्रीशङ्करस्य पिता शिवभक्तः आसीत्, अतः सः सर्वेषां पुत्राणां नामकरणं शिवनाम्ना अकरोत् । सामान्यतः विमातुः (stepmother) कारणेन बालकस्य बाल्यं सुखेन, आनन्देन च न गच्छति इति श्रूयते । परन्तु श्रीशङ्करस्य विमाता तं बहुना प्रेम्णा अपालयत् । कारणं श्रीशङ्करस्य विमाता सम्पत बाई तस्य

मातुः (सुभद्रायाः) पितृव्यपुत्री (Cousin) एव आसीत् । सा श्रीशङ्करं पुत्रवदेव प्रेम अकरोत् । विदेशं गन्तुं यदा श्रीशङ्करः ऐच्छत्, तदा तस्य विमाता स्वसुवर्णाभूषणानि विक्रीय तस्मै धनम् अयच्छत् ।

शिक्षणम्

श्रीशङ्करस्य प्राथमिकशिक्षणं भोपाल-महानगरे अभूत् । 'इण्टरमीडिएट'-शिक्षणं समाप्य उच्चशिक्षां प्राप्तुं भोपाल-महानगरात् आगरा-महानगरम् अगच्छत् सः । आगरा-महानगरस्य 'सेण्ट जॉन्स'-महाविद्यालयात् 'बी ए' उपाधिं प्राप्य इलाहाबाद-महानगरे, लखनऊ-महानगरे च सः 'एम ए' उपाधिं प्रापत् । संस्कृतभाषा, हिन्दीभाषा श्रीशङ्करस्य प्रियभाषे आस्ताम् । तेन तयोः भाषयोः प्रावीण्यमपि प्राप्तमासीत् । लखनऊ-महाविद्यालयात् तेन एल् एल् बी इत्यस्य अध्ययनमपि सामापितम् आसीत् । छात्रकालादेव सः राजनीतिक्षेत्रे सक्रियः आसीत् । ततः एल् एल् बी इत्यस्य अधिकाध्ययनार्थं सः इङ्ग्लैण्ड-देशम् अगच्छत् । 'फिट्ज विलियम्'-महाविद्यालये 'डॉक्टरेट्' इति उपाधिं प्रापत् सः । ततः तेन लोकप्रशानस्य (public management) अध्ययनमपि कृतम् । रतनकुमार इति श्रीशङ्करस्य बालमित्रं स्वजीवन्यां श्रीशङ्करस्य ज्ञानपिपासायाः विषये अलिखत्, “श्रीशङ्करः एकैकस्य विषयस्य गहनाध्ययनं करोति स्म इति तस्य ज्ञानवैशिष्ट्यस्य मूलकारणम् आसीत् । गभीरतया, गहनतया विषयस्य हार्दं ज्ञात्वा सः तद्विषये प्रावीण्यं प्राप्नोति स्म । एतत् सर्वं तस्य कृते सहजकार्यम् आसीत्” इति । राष्ट्रपतित्वेन श्रीशङ्करः

नरसिंह राव यदा प्रधानमन्त्री आसीत्, तदा राष्ट्रपतित्वेन श्रीवेङ्कटरामन् इत्यस्य कार्यकालः समाप्तः अभवत् । अतः १९९२ तमस्य वर्षस्य 'जून'-मासस्य अष्टादश (१८) दिनाङ्के नरसिंह राव श्रीशङ्करस्य नाम राष्ट्रपतिप्रत्याशित्वेन अघोषयत् । परन्तु श्रीशङ्करस्य विरोधे अन्येषां प्रत्याशिनां नामानि विपक्षेण उद्घोषितानि । मेघालयराज्यस्य जी.जी. स्वैल इत्यस्य नाम 'मार्क्सवादी कम्युनिस्ट्'-पक्षेण उद्घोषितम् । तस्मिन् राष्ट्रपतिनिर्वाचने श्रीशङ्करस्य विजयः अभवत् । १९९२ तमस्य वर्षस्य 'जुलाई'-मासस्य पञ्चविंशति(२५)तमे दिनाङ्के सर्वोच्चन्यायालयस्य मुख्यन्यायाधीशः श्रीशङ्करेण राष्ट्रपतिपदस्य, भारतीयसंविधानस्य च गौरवरक्षणाय शपथम् अकारयत्